

Lucia BUNACIU

AMINTIRI DESPRE AUREL A. MUREȘIANU

**„Istoria ne dovedește că Europa se
apropie din ce în ce mai mult de unitate.“**

A. A. Mureșianu:

PROBLEMA EUROPEANĂ ȘI ROMÂNII

Iacob Mureșianu, tânărul profesor de latină venit de la Blaj la Brașov, s-a căsătorit în scurt timp aici cu Sevastia Nicolau, fiica înstăritului și cultivatului negustor Dimitrie S. Nicolau, întemeindu-și o frumoasă și numeroasă familie.

În Muzeul memorial „Casa Mureșenilor“ din Brașov, imobil primit ca zestre de Sevastia Mureșianu, se pot vedea astăzi o parte din mobilierul, obiectele de artă și documentele ce alcătuiesc fondul „Mureșeni“, reconstituind, în mare, locul în care a trăit această importantă familie a Transilvaniei.

Pregătirea superioară a mamei și spiritul pedagogic doct al tatălui au determinat o educație de înalt nivel de care s-au bucurat fiii și fiicele Mureșenilor. De asemenea, li s-a inoculat un spirit familial de dragoste și înțelegere frățească ce i-a unit întreaga lor viață, chiar și după ce, fie datorită profesiunilor deosebite, fie prin căsătorii, au plecat din Brașov, răspândindu-se prin alte orașe din Transilvania, Austria sau Țara Românească. Singurul rămas în casa părintească a fost Dr. Aurel Mureșianu, care a urmat tatălui său la conducerea „Gazetei“.

Acest spirit de familie l-au transmis și ei mai departe copiilor pe care i-au avut, astfel încât unitatea familiei a fost păstrată de-a lungul anilor. Pentru ca această apropiere să fie cât mai consolidată, părinții, care corespundau între ei, își aranjau de asemenea manieră vacanțele încât să se poată întâlni cu toții în stațiuni balneare din regiunile în care locuiau: Băile Bazna în Transilvania, Băile Herculane sau Lacul Sărut din Țara Românească. Sigur că se mai vedeau și în timpul anului, vizitându-se unii pe alții, dar atunci reușeau să se întâlnească doar două sau trei familii dintre frații și surorile Mureșianu; însă legătura se păstra cât puteau de des, în dragoste și înțelegere deplină. Din fericire, și cei intrați în familie prin căsătorii (neveste sau soți) au reușit să fie prieteni cu toții între ei, să se iubească și să-și sară în ajutor la nevoie.

Aurel A. Mureșianu a fost unul din verii primari ai mamei mele – Lucia Mureșianu, și, datorită faptului că erau apropiați ca vârstă și preocupări, încă de mici copiii s-au înțeles nespuse de bine, continuând această prietenie și în tinerețe și după ce s-au căsătorit, formându-și fiecare propria familie: Aurel A. Mureșianu la Brașov și Lucia Mureșianu la Arad și apoi la Cluj.

După puțini ani de la căsătorie, mama mea a rămas văduvă, cu doi copii – mai am un frate – și cu o situație materială destul de modestă, căci pregătirea ei de pianistă nu era aducătoare de cine știe ce venit, iar pensia ce o primeam noi, copiii, după tatăl care fusese medic, era mică, moartea lui survenind când era foarte tânăr, cu puțină vechime în activitatea sa.

Pentru a-și ajuta verișoara, pentru care avea atâta afecțiune încă de când erau copii, și a ne oferi nouă, celor mici, pe care ne iubea și-i plăcea să ne aibă în preajmă, ne invita verile la Brașov, în primitoarea lui casă, unde împreună cu soția lui nu știau ce să ne mai ofere, de la mâncare până la

distracții, potrivit vârstelor noastre. Bineînțeles că venea întotdeauna și mama, care i se adresa cu diminutivul din copilărie – Riculeț, așa că și pentru noi era „încântătorul Nenea Riculeț“.

Așteptam cu nerăbdare vara, să venim la Brașov. După ce am început școala, nici nu ne puteam închipui o vacanță fără săptămânile petrecute la Nenea Riculeț și Tante Helen, unde răsfațul era pe primul plan. Cred că și pentru mama era o destindere binevenită după munca de peste an cu slujba, casa și cu educația noastră. Odihna, societatea celor doi soți, belșugul din casă îi dădeau puteri noi pentru a înfrunta încă un an greu.

Înainte de a povesti felul cum se desfășura viața în minunata casă a unchiului meu, mi se pare potrivit a-i face un portret, așa cum l-au văzut ochii mei de copil, căci și după ce am ajuns om mare Nenea Riculeț nu mi s-a părut niciodată că s-ar fi schimbat. Voi încerca totuși ca acest portret să fie cât mai real și cât mai puțin influențat de sentimentele ce-i port până astăzi.

Nenea Riculeț a fost un om frumos: înalt, voinic, athletic chiar, cu ochi de un albastru senin ca cerul de vară și tenul alb, de tipul numit de englezi „fair complexion“¹. Era întotdeauna nespus de îngrijit îmbrăcat, chiar cu o eleganță oarecum căutată (aș spune că era o moștenire mureșenească, deoarece toți membrii familiei erau preocupați de eleganța vestimentară și comportamentală). Hainele erau de stofă fină, cămășile întotdeauna albe și scrobite, ca și batista din buzunarul de la piept, la cravată avea un ac cu o perlă veritabilă care mă fascina cu irizările ei.

În buzunarul de la vestă – făcută uneori din materialul costumului, iar în zilele calde de vară, din mătase imprimată „ton sur ton“ – purta un ceas cu un lanț gros de aur, ceas pe care, dacă-l apăsa pe un buton – și ne dădea voie s-o facem –, cânta primele măsuri din „Deșteaptă-te române“. Era un dar comandat în Elveția de tatăl lui, probabil recompensa de după bacalaureat.

Măinile îi erau nefiresc de albe, subțiri, cu degete lungi, mâini care nu au ținut niciodată alte unelte decât cele ale scrisului sau țigaretul de chihlimbar. Pe degetul mic al mâinii drepte, cred, avea un inel masiv, o șevalieră, iar alături de verighetă, pe inelarul celeilalte mâini, unul cu diamante în formă de rozetă.

Apariția lui într-un grup, la cafenea sau la Cazinoul din Sinaia, la teatru sau în orice fel de manifestare publică, era remarcată și admirată. Și copil fiind, și când eram mai mare, îmi plăcea nespus când mă lua cu el și mă prezenta diverșilor săi cunoscuți, unii dintre ei celebriți pe care îi știam chiar din cărțile de școală și mă impresionau peste măsură.

În ceea ce privește firea lui, trebuie să spun că era un om nemaipomenit de calm, cu o voce blândă și totdeauna egală, iar cu noi avea o răbdare pe care nu o mai întâlnisem la alți oameni mari, așa că nu ne sfiam să-i cerem să ne spună povești, să ne cânte la pian sau la vioară, sau să ne explice diverse lucruri pe care nu le înțelegeam. În fiecare dimineață lucra în biroul său plin de documente și cu pereții căptușiți cu rafturile pline de cărți. Mult mai târziu mi-am dat seama cât îl deranja vijelioasa noastră intrare în acest sanctuar, dar nu se enerva niciodată, găsea totdeauna timp să ne satisfacă cererile. Poate că acestor curiozități copilărești le dădea explicații cam prea științifice pentru a putea fi înțelese de mințile noastre. Poveștile spuse de el nu erau nici cu zmei, nici cu Feți-Frumoși sau Ilene Cosânzene, ci cu Domnitori, Regi, Cruciați, ori noi nu eram încă nici la școala primară. Și cu toate acestea, mi le reamintesc și astăzi. Un singur exemplu, și nu cel mai puțin edificator, sunt cele ce ne-a povestit despre misteriosul Ordin al Cavalerilor Templieri, subiect atât de la modă, astăzi întors și pe față și pe dos de către istorici, romancieri, documentariști și tot felul de cercetători, fără a-i da de capăt.

¹ Ten de culoare deschisă.

A fost un om pentru care cel mai de preț bun – spre care fiecare trebuie să năzuiască – era libertatea. Dacă mă gândesc bine, a exagerat oarecum această „libertate“, căci, nesuportând nici măcar gândul unei cât de mici constrângeri, nu s-a angajat niciodată în vreo slujbă, deși, pentru pregătirea ce avea și puterea-i de muncă, desigur că a avut multe oferte, preferând să trăiască din veniturile închirierii spațiilor neocupate de familie din casa părintească și din renta după banii depuși în bănci.

Nu ducea un trai foarte îmbelșugat, fiind extrem de ponderat, dar casa lui era deschisă tuturor – cei care-l vizitau erau opriți la masă, invitați la ceai sau la cină, iar cunoștințele sale enciclopedice, biblioteca cu atâtea cărți de valoare și arhiva moștenită și îngrijită de el cu multă osârdie erau piese la îndemâna tuturor celor interesați.

Aprecierea de care se bucura în lumea intelectuală a vremii era unanimă. Nu numai cărturarii brașoveni – și erau destui –, ci și cei mai luminați oameni ai epocii din Cluj, București, Iași sau Cernăuți (ca să menționez doar marile orașe) veneau la el pentru informații sau ca să-i afle părerea în varii probleme sau teorii istorice, literare ori gazetărești.

Așa se face că, atunci când eram la Brașov, am întâlnit în casa lui pe Nicolae Iorga, frații Ion și Alexandru Lapedatu, Sextil Pușcariu, Victor Jinga, Nicolae Titulescu, Dionisie Pippidi și pe mulți alții. Pentru toți aceștia Nenea Riculeț era un erudit, cercetător împătimit de cărți și documente, gata să împărtășească tot ceea ce știa și să-și susțină interesantele sale teorii istorice, chiar în contradictoriu, dar fără patimă, „sine ira et studio“² cum spuneau strămoșii noștri romani, ca un veritabil savant ce era.

Importanța lui activitate ca istoric, cercetător, publicist, concretizată în bogata bibliografie ce a lăsat, este detaliat analizată în cuprinzătoarea lucrare a istoricului „Casei Mureșenilor“, Valer Rus, cu titlul *Dinastia Mureșenilor, sau două secole din istoria românilor transilvăneni*, publicată parțial în revista „Historia“ din luna martie 2005, și anume: „Este vorba despre aproximativ 270 de articole, studii, lucrări, recenzii, scrisori date în intervalul 1912-1950. Acestea reflectă preocupările istoricului pentru o gamă largă de subiecte, concretizate în tot atâtea proiecte de cercetare“.

Din cele ce mi-a dat să citesc și mi-a povestit, trebuie să mă opresc asupra interesului său pentru genealogie, în special pentru o serie de importante familii transilvănene, dintre care unele înrudite cu Mureșenii.

A fost de asemenea foarte interesat de studiul Evului Mediu, epocă ce l-a fascinat și despre care ne povestea cu multe detalii, așa cum am arătat și mai înainte, în exemplul cu Templierii.

Întrucât la Paris a urmat și cursurile Școlii Libere de Științe Politice (celebrul IEP de astăzi), s-a preocupat de probleme economice și diplomatice. De aceea a fost atât de mult solicitat, pentru a ține cursuri, de către Academia de Înalte Studii Comerciale Mihai I, refugiată din Cluj la Brașov în anul 1940. Dar el, datorită firii sale independente și dorinței de a fi „liber“, cum am mai menționat, a refuzat propunerea. Cu toate acestea, generozitatea lui a făcut să fie mereu la dispoziția profesorilor Academiei prin cunoștințele pe care le avea, cu documentele valoroase din Arhivă și cu tot ce-i putea sprijini. Era foarte des vizitat de profesorii Jinga, Micu, Moga, și-mi amintesc cum prin anul 1943, parcă, atunci când a venit la Brașov celebrul profesor italian, jurist și economist Delgiudice, l-am întâlnit la el la masă.

Eram atunci studentă la Academie și tocmai de aceea m-a chemat și pe mine să cunosc o asemenea personalitate. Am fost atât de emoționată și impresionată, că nici nu știu dacă am deschis gura în tot timpul mesei. În schimb Aurel A. Mureșianu, bun cunoscător și al limbii italiene, cu vocea

² Fără mânie și părtinire.

lui domoală și totuși sonoră, a făcut o adevărată expunere din istoria țării noastre, deosebit de apreciată de oaspete.

Și acum, fiindcă am pomenit de cât de frumos vorbea limba italiană, trebuie să spun că Nenea Riculeț era un poliglot. Cunoștea, ca orice intelectual ardelean, germana și maghiara, dar stăpâna la perfecție franceza, italiana cum am mai spus, citea curent în engleză, și nu mai vorbesc de limbile clasice: latina și greaca veche, care nu aveau secrete pentru el. Poate tocmai de aceea a iubit așa de mult istoria antică și pe cea a Evului Mediu. Cunoașterea limbii latine care stă la originea limbii noastre l-a ajutat mult în studiile sale asupra strămoșilor noștri.

Datorită influenței slave asupra poporului nostru, căci aveam din nefericire o așezare geografică neprielnică alături de marele imperiu rus, a încercat chiar să studieze limba rusă la un moment dat. Nu știu în ce măsură a reușit.

Să revin la anul 1940, pomenit mai sus. Dacă până atunci șederile mele în Brașov erau de câteva săptămâni în verile când ne invita la el unchiul meu, în acel cumplit an am fost siliți să plecăm de la Cluj, în urma Dictatului de la Viena, și ne-am stabilit la Brașov.

Aurel A. Mureșianu a primit cu brațele deschise pe iubita lui verișoară și pe copiii ei. Desigur că acum nu am mai locuit în casa lui, am închiriat o locuință în cartierul Blumăna. Pomenesc acest nume pentru că între amintirile mele sunt și cele pe care mi le-a spus Nenea Riculeț despre acest vechi cartier.

Veniți la Brașov, legăturile noastre cu unchiul nostru au fost și mai strânse. Mergeam la el în vizită des, ne vizita și el împreună cu Tante Helen la noi acasă și relațiile noastre familiale au fost strânse și calde până la plecarea lui de pe această lume.

Când am ajuns studentă și trebuia să fac anumite lucrări sau să particip la unele concursuri cu subiecte ce mă interesau, găseam tot ce aveam nevoie la documentare nu numai în marea și atât de prețioasă bibliotecă a lui Aurel A. Mureșianu, ci și în cunoștințele pe care mi le împărtășea cu dragă inimă, făcând ca lucrările mele să fie întotdeauna notate cu „bilă albă“, iar concursurile câștigate de fiecare dată.

Pentru completarea portretului său, așa cum a rămas în amintirile mele, trebuie să vorbesc de Aurel A. Mureșianu ca muzician. A fost desigur un amator, dar un amator cu vaste cunoștințe în domeniu, cu studiul aprofundat al viorii și cu dragoste nețărmurită pentru muzica „regină între arte“, cum se spune.

Toți Mureșenii, de la Iacob și Andrei, au fost mari iubitori și pricepători în ale muzicii, ca apoi urmașii lor să devină profesioniști, ca talentații compozitori Iacob Mureșianu junior și fiul său Iuliu Mureșianu, interpreții virtuozii Traian Mureșianu, tenor, și mai apoi Lucia Mureșianu, pianistă – cea care, foarte tânără, a cântat la una din seratele muzicale ale Reginei Carmen Sylva, împreună cu George Enescu, sonata Kreutzer. Astfel, e oarecum normal ca Aurel A. Mureșianu să fi iubit și studiat muzica încă din familie. De altfel și sora lui, Aida, a fost o excepțională violonistă, care a dat concerte la Monte Carlo. Din păcate, o cumplită boală a împiedicat-o să se mai afirme în vreun fel în această viață.

Fratele ei a îngrijit-o cu devotament ani de zile, suferind s-o vadă cum starea ei se degrada de la an la an, neprecupețind nici un sacrificiu ca să-i asigure tot ceea ce-i era necesar. Pentru el și pentru Tante Helen, boala Aidei a fost o pedeapsă nemeritată.

Să mă întorc la preocupările muzicale ale lui Aurel A. Mureșianu. De copil a luat lecții de vioară la Brașov. După bacalaureat, trimis la Lipsca pentru a studia dreptul la dorința tatălui său, a continuat lecțiile de vioară cu profesori celebri, perfecționându-se. Lipsca (astăzi Leipzig) era orașul muzicii și existau acolo un conservator cu tradiție, operă, filarmonică, mai multe orchestre profesionale, coruri bisericești și laice, cu minunate concerte de orgă – doar Lipsca este orașul lui Bach și al celebrei săli „Gewandhaus“. Bineînțeles că multe manifestări au fost audiate de împătimitul muzician care a fost Aurel A. Mureșianu. Și în Italia sau la Paris a audiat mult, dar eu am pomenit de Lipsca pentru că amintirile mă duc spre evocarea pe care ne-a făcut-o despre „Visul unei nopți de vară“ a lui Mendelssohn-Bartholdy. Eram elevă de liceu când a rulat la noi ecranizarea minunatei opere shakespeariene cu același titlu, care m-a entuziasmat peste măsură. Am văzut filmul într-una din verile noastre „brașovene“ și Nenea Riculeț, ușor amuzat de acest entuziasm, mi-a povestit, în maniera lui științifică, subiectul tratat mai superficial în film, analizând fiecare personaj, punând accentul asupra năzdrăvanului spiriduș Puck, și făcând legătura între personajele piesei și istoria antică a Greciei, mai bine spus, mitologia ei. Văzuse opera în tinerețea lui la Lipsca și, cu toată trecerea anilor, evocarea făcută era vie și spirituală datorită formidabilei lui memorii.

Aș mai putea spune multe despre acest unchi al meu, dar, așa cum sper că am reușit să-l aduc în fața celor ce citesc aceste rânduri, oricine poate să-și dea seama de excepționala lui personalitate.

Vremurile nefericite – care au trecut peste noi toți – au făcut să se aștearnă uitarea peste istoricul și cărturarul care a fost Aurel A. Mureșianu, deși cultura noastră ar avea numai a se mândri cu el. Am menționat mai sus marele număr de lucrări pe care le-a scris (unele publicate în „Țara Bârsei“, „Gazeta Transilvaniei“, „Boabe de Grâu“, „România Viitoare“, „Revista Vremei“, „Carpații“ și altele), însă mai sunt și broșuri, un album despre bunicul său, Iacob Mureșianu, și multe manuscrise ce se află și azi necercetate în Arhiva Mureșenilor.

Nu sunt eu în măsură să mă implic în studierea lor, neavând o pregătire adecvată – eu sunt economist –, dar sunt sigură că pe viitor se va găsi cine s-o facă, Aurel A. Mureșianu fiind din ce în ce mai adus la lumină de către istoricii de la „Casa Mureșenilor“.

Deoarece azi problema intrării României în Uniunea Europeană – o problemă și economică de altfel – este tot ceea ce este mai important pentru țara mea, mi s-a părut potrivit să mă opresc și asupra lucrării sale *Problema Europeană și României*, studiu social-politic și diplomatic, publicat în 1919 la Brașov, din care am extras mottoul de la începutul acestor rânduri.

Ideea europeană l-a preocupat încă din tinerețe pe Aurel A. Mureșianu și a studiat-o în amănunțime, demonstrându-și astfel gândirea de vizionar în ale istoriei. El afirmă în lucrarea menționată mai sus: „Ca putere de sine stătătoare un stat mic ca România nu poate însemna mult în concernul european; într-o federațiune europeană însă ea ar putea juca un mare rol. Istoria ne dovedește că Europa se apropie din ce în ce mai mult de unitate“. După cele ce se întâmplă astăzi, chiar așa și este, și nu peste mult timp ceea ce a dorit, visat și prevăzut Aurel A. Mureșianu se va realiza, spre binele tuturor.

Nu pot să închei ceea ce am spus fără să amintesc faptul că înființarea Muzeului memorial „Casa Mureșenilor“ se datorează, în afara altor membri ai familiei, și lui. La sfârșitul vieții sale, destul de scurte de altfel, a ținut să fie îndeplinit „Lăsământul“ bunicului său, Iacob Mureșianu, și

anume: ca întreg patrimoniul adunat cu atâta râvnă de Mureșeni, precum și imobilul primit ca zestre de Sevastia Mureșianu să fie dăruite statului român, pentru ca în acest spațiu să ia naștere o instituție de cultură. Fiind bolnav și simțindu-și obștescul sfârșit, a comunicat prevederile acestui „Lăsământ“ tuturor membrilor familiei, numeroși încă la acea dată (1950) și cu toții, de comun acord la sugestia lui, au ales, pentru a îndeplini această sarcină, pe Dr. Joe Gherman (ginere al lui Iacob Mureșianu jr). După o muncă susținută de 18 ani, „Casa Mureșenilor“ a fost inaugurată în anul 1968.

Nu știu dacă tot ce am spus despre Aurel A. Mureșianu a fost suficient de sugestiv ca să trezească interesul pe care-l merită acest om de mare valoare al Brașovului și al neamului nostru. Inteligența, pregătirea superioară, distincția, modestia și eleganța sa atât de puțin ostentativă, am credința că vor fi puse la loc de cinste în istoria noastră europeană.

Înainte ochilor îl am și astăzi pe unchiul cel admirat de mine, și poate de aceea tot ceea ce am scris despre el e prea subiectiv, dar dacă ținem seama de valoarea lui umană, aș dori să mi se ierte această subiectivitate, nu puteam să-l prezint altfel.

Sunt sigură însă că se va găsi acela care să vadă în Aurel A. Mureșianu pe istoricul și omul de știință a cărui operă merită să fie scoasă la lumină, așa cum consideră Tacit: „Maior e longinquo reverentia est“³ (Annales I, 47).

³ Depărtarea (trecerea timpului) sporește prestigiul/respectul.